

Undervisningsdifferentiering, inklusion og klasseledelse i praksis

Ugeskema Revolutionen

Folkeskole med overskud til alle

Karina Winther
Lene Theill

INDHOLD

side **21**

side **27**

side **31**

TID	17½ timer	16 timer	15 timer	14 timer
SKUFFE				
Uge 11				
Anna				
Carst				
Daniel				
Emil				
Frida				
Gustav				
Hannah				
Helena				
Ida B.				
Lise K.				
Jakob				
Jeppa				

side **43**

side **53**

FORFATTERNE 11
Ugeskema-undersøgelser 12
Medvirkende i bogen 12
Tak 12

FORORD 13

INDLEDNING 17

1. PRÆSENTATION AF EN IDÉ 21

2. IDEEN TIL DET FØRSTE UGESKEMA 27

Praksis-chokket 27
Lysten til at lære 28
Idéudvikling 28

3. DET FØRSTE UGESKEMA 31

Kom godt i gang 31
Ugeskema 34
Ugeskemaets placering 36
Klodser – fra ventetid til arbejdstid 36
Navneklodser – sådan laves de 38
Vær konsekvent 39
Det hele skal ikke være fra dag ét 40

4. PLANLÆGNING I STEDET FOR FORBEREDELSE 43

Opgavetyper 44
Løb, sjip og leg på Ugeskemaet 45
Skelettet – et grund-Ugeskema 47
Opgavemængde 48
Konkret udarbejdelse af Ugeskemaet 49
På tværs af faggrænser 50
Holddannelse 51

5. HVERDAG MED UGESKEMAET 53

Ugentlig introduktion 54
Aktivér eleverne med mælkelæg 56
Timerne med Ugeskema 58
Nedbring klassekvotienten 58
Glade forældre 59
Skal vi følges ad? 60
Ingen lektier 60
Kontrolleret frivillighed 62
Hvor meget skal du rette? 63
Timer uden for Ugeskemaet 65

UgeskemaRevolutionen – Folkeskole med overskud til alle
Undervisningsdifferentiering, inklusion og klasseledelse i praksis
Forlaget Reflexion ApS, december 2012

Forfattere: Karina Winther og Lene Theill
Design, illustration og foto: Mads Krabbe
Tryk: ReklameTryk
Oplag: 2.000, 1. udgave, 1. oplag, december 2012

© UgeskemaRevolutionen, december 2012
Gengivelse eller reproduktion er ikke tilladt, med mindre der foreligger en specifik skriftlig tilladelse fra Forlaget Reflexion ApS.

Enhver anden udnyttelse uden forlagets skriftlige samtykke er forbudt ifølge gældende dansk lov om ophavsret. Undtaget herfra er korte uddrag til brug i anmeldelser.

ISBN 978-87-995738-0-6

Email: karina@UgeskemaRevolutionen.dk
www.UgeskemaRevolutionen.dk

side **67**

- 6. LÆREREN SOM LEDER AF KLASSEN** 67
- Slip kontrollen 68
 - Tag styringen 68
 - Ugeskemaet som styringsredskab 70
 - Arbejdsrelationer 71
 - Hviske og liste 71
 - I klassen eller i fællesrummet 72
 - Træk vejret 73
 - Helt ro 75
 - Ro i rundkreds 75
 - Få eller tage ordet 76
 - Besøg i parallelklassen 76
 - På tur 78

side **81**

- 7. SMÅ, MEN HELE MENNESKER** 81
- Respekt for barnet 81
 - Ansvarlige elever 83
 - Tydlig kommunikation i øjenhøjde 83
 - Konflikthåndtering 85
 - Demokrati 89

side **91**

- 8. FØRSTEKLASSES LÆSNING** 91
- Sprudlende begyndelse 92
 - Frivillige arbejdsbøger 92
 - En hilsen i arbejdsbogen 94
 - Læsning i det første Ugeskema 95
 - Fælles læseundervisning 96
 - Opgavetyper i 1. klasse 97
 - i-raketter og slange-stafet 98
 - Min egen bog 98
 - Læs med hver enkelt 98
 - Hold styr på niveauet 100
 - Læseteater 101
 - Særlig læseindsats 102
 - Daglig træning 102
 - På biblioteket 103
 - Læseuge 103

side **107**

- 9. UGESKEMAET I DE STORE KLASSE** 107
- Sæt i gang 108
 - Klædt på til projektopgaven 109
 - Studieparat 111

side **113**

- 10. VIKARTIMER** 113
- Løse vikartimer eller slet ingen vikar 115
 - Vikarseddel i klassen 115
 - Vikar i længere tid 115
 - En rolig oplevelse 117

side **121**

- 11. UNDERVISNINGSDIFFERENTIERING** 121
- Stor niveauforskel 122
 - Hvornår skal der differentieres? 123
 - Kasse-opgaver 124
 - Tilpasning af Ugeskemaet 125
 - Succes er vigtig 126
 - De vil gerne lære 126
 - Tests 128
 - Ægte fællesskab 129

side **131**

- 12. INKLUSION** 131
- Problem-børn findes ikke mere 132
 - Eget kontor 133
 - Skolegården som skærsild 134
 - Sikker zone 136
 - Hyperaktivitet 136
 - Kattelem frem for magtkamp 137
 - At træffe et valg 137
 - Koncentration og fokus 139
 - En anden logik 140
 - Udelukkelse af fællesskabet 142
 - Du må, hvad du kan 142
 - Plads til alle 143
 - Med støttepædagogens øjne 143

side **147**

- 13. KLASSENS MENTALE SUNDHED** 147
- Morgenlæsning 147
 - Et til fem 148
 - Det er vigtigt, det vi laver 150
 - Positiv-runder 151
 - Legeaftaler 152

side **155**

- 14. HYGGELIGT OG HJEMLIGT** 155
- Klasselokalets funktioner 156
 - Ikke stole til alle elever 156
 - Min egen plads 159
 - Forskellige sanseindtryk 160
 - Hvor er her hyggeligt 160
 - Tjanser 162
 - Slut dagen roligt af 162

side **165**

15. UNDREGRUPPER 165

Projektarbejde allerede fra 1. klasse 166
Gruppen fødes 166
Undersøgende arbejde 168
Idérige fremlæggelser 169
Lær eleverne konstruktiv feedback 171
Et hit hos børnene 172
Den første Undregruppe 172
Stor selvstændighed 172
Ingen går glip af noget 173
Pædagogen i spil 173
Radiatørpædagog 174

16. LÆREREN SOM COACH 177

Forskellige slags mål 178
Respektfuld bindende aftale 179
Opskrift til succes 181
Den coachende elevsamtale 182
Et personligt mål 184
En rød stjerne 185
Opslagstavlen 186
Logbog 186

17. FORÆLDRENE SOM MEDSPILLERE 189

Mange spørgsmål til Ugeskemaet 190
Inddrag forældrene 191
Generelt om forældremøder 192
Elektronisk opslagstavle 194
Skole/hjem-samtalen 194
Udjævn din arbejdsindsats 195
Privatliv 196
Tilfredshedsundersøgelse 196

18. AFSLUTTENDE KOMMENTARER 201

side **177**

side **189**

side **201**

FORFATTERNE

Karina Winther
AKT-Lærer og foredragsholder

Karina Winther har som klasselærer med op til 28 elever i klassen udviklet og indført Ugeskemaet i alle sine klasser og har haft elever med særlige behov inkluderet – også før inklusion blev et modeord. I 2010 medvirkede hun i Furesø Kommunes film om inklusion. Som AKT-lærer har hun vejledt kolleger i forbindelse implementeringen af Ugeskema i mange klasser. Karina har opbygget og udviklet AKT-funktionen (Adfærd-Kontakt-Trivsel) på to skoler. Konfliktåndteringen via mediation er en integreret del af hendes arbejde, og hun underviser jævnligt klasser i at håndtere konflikter. Karina har lang erfaring med specialpædagogisk bistand, herunder specialundervisning og forebyggende indsats. Som foredragsholder tager Karina gerne rundt på landets skoler, og hun er også gæstelærer på Professionshøjskolen UCC i København.

Lene Theill
Forfatter og journalist

Foto: Maiken Norup

Lene Theill har arbejdet som selvstændig journalist, kommunikationsmedarbejder og grafisk konsulent i mere end 30 år. Hun har skrevet bogen "Introduktion til layout", Teknisk Forlag (1997). Derudover har hun tilrettelagt og produceret omkring 650 bøger for forskellige forlag. Lene underviser i at fortælle historier, om skrivprocesser og videoredigering. Som tilrettelægger har hun produceret adskillige tv- og videoindslag. Hun vejleder gerne i retorik, interview og performance, hvor hun faciliterer og instruerer sin fokuspersion til at bevare den nødvendige ro, forankring og gennemslagskraft.

Mød os på

Facebook eller UgeskemaRevolutionen.dk

Ugeskema-undersøgelser

I forbindelse med denne bog udsendte vi et spørgeskema til forældrene i en 2. klasse, der havde arbejdet med Ugeskemaet. Eleverne udtrykte også deres mening. Både forældre og børn afleverede nogle spændende svar. Du kan se begge undersøgelser på www.UgeskemaRevolutionen.dk.

Medvirkende i bogen

Alle navne på børn i hele bogen er udskiftet med fiktive navne. De voksne fremstår derimod med navn og stilling.

Tak

Allerførst en stor tak til alle børn, forældre, lærere og ledelse på Sønderøskolen, der gjorde vores bogprojekt muligt. Tak til Jakob Olsen, Margrethe Pedersen, Nanna Beiter og Vibeke Tegl Heilmann-Clausen fordi I ville være med til at fortælle om Ugeskemaet i praksis. En særlig tak til vores grafiker, Mads, der har været åben og utrættelig over for vores kreative ideer og til Benny, fordi han har løftet alle de opgaver, vi ikke selv har orket. Tak til Nina Hermansen, Lene Helth Lauridsen og Ulla Stenfors for korrekturlæsning og fagligt input. Til sidst en stor tak til Niels Egelund for at tage sig tid til at skrive forordet.

Forord

Hvis man vil vide, hvad der er de største problemer i folkeskolen i dag, kan man gennemse de seneste 14 dages aviser, eller man kan slå op på Google, og man vil på næsten ingen tid finde ud af, at det er uro i undervisningen, manglende motivation hos eleverne – især drengene, vanskeligheder ved at nå eller rumme elever med særlige behov og dårlige præstationer i internationale sammenligninger.

Dykker man ned under disse problemer, drejer de sig i høj grad om det samme, nemlig mangel på undervisningsdifferentiering – hvor man skaber et undervisningsforløb, der udfordrer både de stærke elever, mellemgruppen og de svage elever. Gør man ikke det, mister ydergrupperne motivation, og manglende faglig udvikling og uro bliver konsekvensen. Kan man ikke finde ud af det, eller er det for kedeligt, er der andre måder, man kan gøre sig bemærket eller underholde sig selv på.

Danmarks Evalueringsinstitut har i to omgange, i 2004 og i 2011, undersøgt om der differentieres tilstrækkeligt i folkeskolen, og evalueringerne har begge omgange fundet, at der er en for lav grad af undervisningsdifferentiering, dette til trods for, at princippet blev introduceret i folkeskoleloven i 1993 og i øvrigt nødvendiggjort, da realafdelingen blev nedlagt i 1975.

Vi må konstatere, at mange lærere stadig står lidt famlende over for, hvordan de skal håndtere princippet om undervisningsdifferentiering i den daglige praksis. Der er skrevet mange bøger og artikler om undervisningsdifferentiering – uden at det er smittet ret meget af i skolen, og de fleste bøger og artikler er da også meget normative, idet de forholder sig teoretisk/filosofisk og ikke særligt praktisk til, hvad der ligger bag begrebet undervisningsdifferentiering, som i øvrigt blev nævnt første gang i den danske pædagogiske litteratur i 1972.

For at undervisningsdifferentiere skal eleverne sættes til at arbejde med noget forskelligt, og der skal ske en variation i arbejdsformerne. Det kræver, at læreren er i stand til at styre aktiviteterne i klassen og udøver klasseledelse, et begreb der også først for alvor er kommet ind i den pædagogiske verden inden for de seneste godt ti år og nu ganske langsomt og med megen berøringsangst er begyndt at blive et emne i læreruddannelsen.

Endelig er inklusion blevet et issue i folkeskolen, idet regelsættet om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand er revideret fundamentalt i 2012. Også her står mange lærere, igen belyst af Danmarks Evalueringsinstitut i 2011, fاملende over for, hvad de skal gøre i praksis.

Undervisningsdifferentiering, klasseledelse og inklusion er derfor brandaktuelle emner, hvor der er behov for konkret praksisviden med klare anvisninger. Dette råder bogen UgeskemaRevolutionen på fremragende vis bod på. Her har vi en lærer med et stort praksiskendskab, både fra virke som lærer og AKT-vejleder, og med formidlingserfaring som foredragsholder og gæsteunderviser på en professionshøjskole, og hun har, som noget helt unikt, udviklet et værktøj for lærere og pædagoger. Hun hjælpes endvidere på vej i sin skriftlige formidling af en professionel kommunikationsmedarbejder, og resultatet er blevet en letlæst, instruktiv vejledningsbog, der med stor fornøjelse og stort udbytte vil kunne læses af både lærerstuderende, lærere og de pædagoger, som arbejder i skolen.

Jeg ønsker læsere god fornøjelse med bogen, der gør noget teoretisk og abstrakt enkelt at bruge i dagligdagen.

Niels Egelund

Professor, Institut for uddannelse og pædagogik, Aarhus Universitet

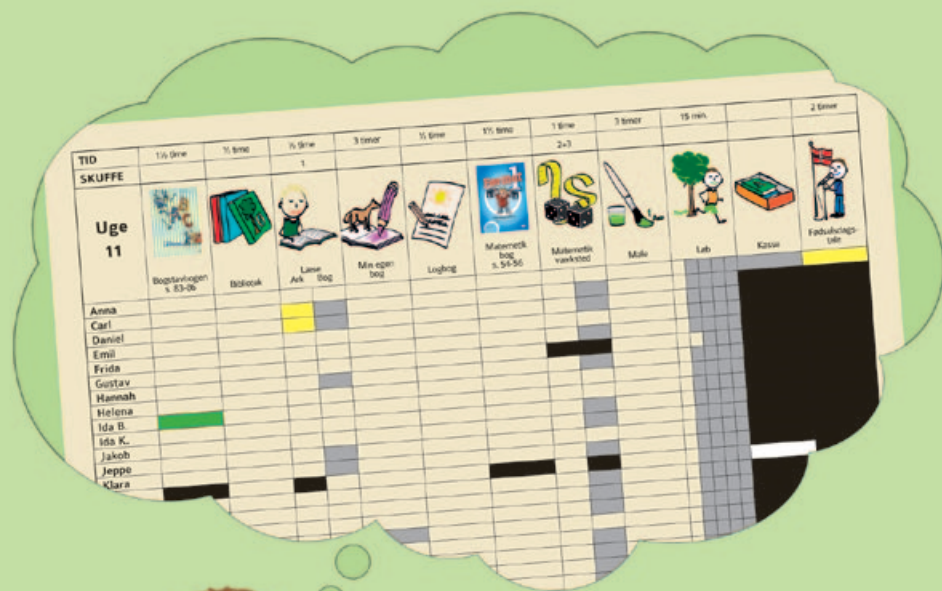
UgeskemaRevolutionen

“For nogle år siden så jeg i Århus en udstilling af børnetegninger, hvor alle børnene havde fået det samme spørgsmål: Hvad drømmer du om? Godt gemt væk imellem de hundredvis af sjove, søde og tankevækkende børnetegninger – fandt jeg en tegning, af en knægt på 11 år, der med kluntet drenge-skrift havde skrevet:
 “Jeg drømmer om et andet skema!”

Hans tegning var et skoleskema inddelt på ugedage. Under mandag stod der sløjd, sløjd og naturfag. Om tirsdagen: Naturfag, naturfag, sløjd og sløjd. Og sådan fortsatte knægten drømme-skoleskema. Drengens drøm var ganske enkelt et andet skoleskema. Underforstået en anden skole og en anden måde at lære på.”

Uffe Elbæk 2006, Kulturminister, Radikale Venstre

INDLEDNING

“Det man
 gerne gør,
 gør man som
 regel godt”

Japansk ordsprog

Denne bog er i al beskedenhed vores bud på en bedre folkeskole. Det er en velafprøvet måde at organisere undervisningen på, så du som lærer, i ro og fred og fuldstændig uden stress, kan lære dine elever at blive selvstændige, videbegærlige og dygtige. Samtidig imødekommer du samfundets krav om undervisningsdifferentiering og inklusion, og du vil opleve tilfredshed hele vejen rundt hos forældre, elever og hos dig selv.

Lyder det for godt til at være sandt? Det har vi hørt før. For at overbevise dig om, at Ugeskemaet ikke er et fatamorgana, har vi inviteret flere forskellige mennesker, der har haft berøring med Ugeskemaet, ind i vores bog. De har alle bekræftet, at Ugeskemaet har virket for dem. Alle nævner glæden ved at lære som noget helt centralt.

Rigtig god fornøjelse!

Lene Theill og Karina Winther

Hverdagsglimt

På vej fra lærerværelset ned til klassen møder jeg to af mine elever fra 2. klasse, som er på vej til biblioteket. Jeg fortsætter ned til klasselokalet. Ude i fællesarealet sidder fire piger og skriver logbog. De kigger lige op og smiler, da jeg går forbi, og en af dem siger "Hej". I resten af området kan jeg se flere af mine elever sidde – allerede i fuld gang med arbejdet.

Alt foregår stille og roligt, så jeg fortsætter ind i klassen. Også her arbejder alle børn. Jeg kan se navnene på de to piger, der er gået på biblioteket – "10.10 Amalie" og "10.10 Flora". Der står også "sjip" på tavlen. I højre side af tavlen hænger Ugeskemaet – der er allerede en del krydser. Mit blik søger den modsatte side af tavlen. På kanten står der to navneklodser. Jeg kigger rundt – alle er travlt optaget. Jeg sætter min taske og tager den første klods. Når jeg har hjulpet de to børn, der har klodser oppe, vil jeg se, om jeg kan få talt med Laura.

Jeg finder Laura i sofaen. Hun er ved at læse, men det passer hende fint at snakke nu. Hun har nået sit mål, så det vil hun gerne tale om. Hun henter sin aftale fra opslagstavlen, hvor alle elevernes mål og handleplaner hænger. På forsiden af folderen har hun lavet en tegning, så hun nemt kan kende den. Hun har et stykke tid tænkt over, hvad der skal være hendes næste mål. Jeg henter min røde kuglepen og skriver, at målet er nået. Vi har en god snak, og hun fortæller, at det næste mål, hun gerne vil have fokus på, er sit sociale mål – så der sætter vi den røde stjerne.

På vej hen for at tage en ny klods, stikker jeg hovedet ind på "kontoret" til Oliver, der sidder ved et bord omgivet af reoler. Han har ADD og Aspergers syndrom, så han har nogle gange brug for et afgrænset sted, der er hans. Han kigger op og smiler. Han har lavet opgaver hjemme og vil vise mig, hvor langt han er nået. Selvom eleverne ikke har lektier for, oplever jeg tit, at de laver mange opgaver hjemme. Kun fordi de har lyst.

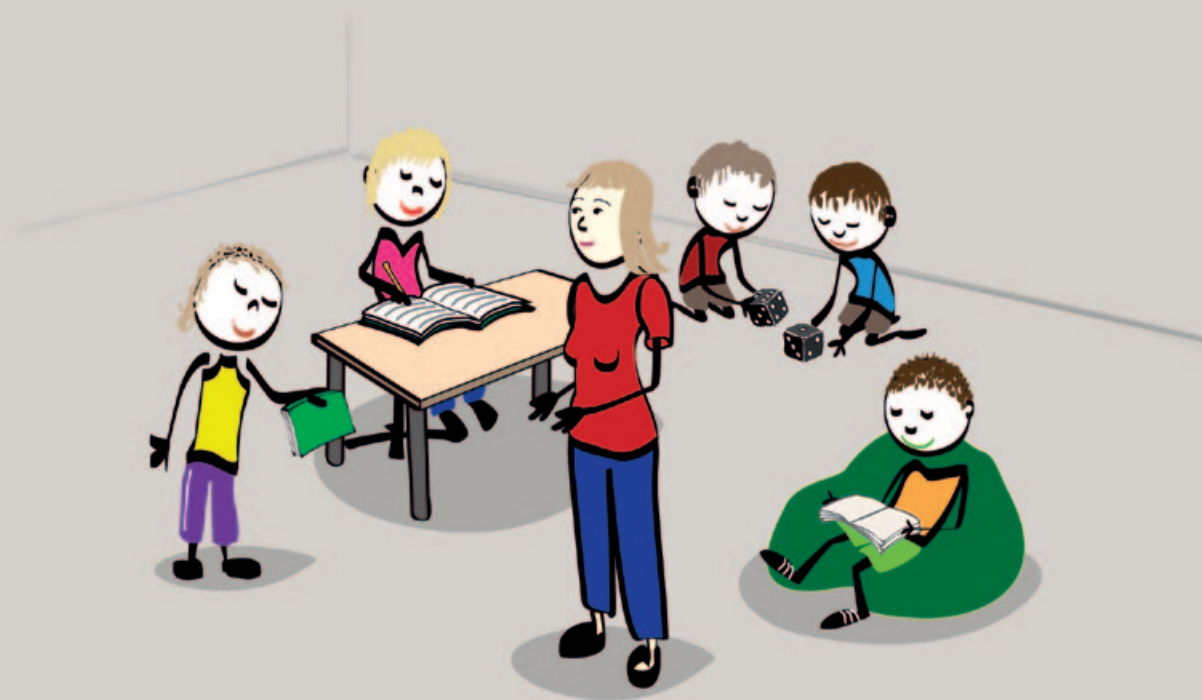
Bagefter tager jeg fat i Philip og beder om at få lov at se hans arbejdsbog. Jeg har en aftale med ham om, at han skal lave en side hver dag, og i dag vil jeg gerne se, hvor langt han er kommet.

Ud af øjenkrogen ser jeg tre nye klodser ved tavlen. Jeg henter den første og går ned til Jonathan. Han har selvfølgelig spurgt sine kammerater om hjælp først, men han er i gang med at sætte kommaer, og det er de andre ikke nået til endnu. Han har bare

et kort spørgsmål, så jeg kan hurtigt fortsætte til den næste klods. Den handler om, at Tobias har et spørgsmål i forbindelse med at gange, og jeg er jo faktisk dansklærer. Men det er ikke noget problem, så jeg svarer selvfølgelig på hans spørgsmål. Vi har et samarbejde i lærerteamet, så eleverne kan frit lave deres opgaver, når de vil. Der bliver også lavet danskopgaver i matematiktimerne.

Fire drenge kommer ind og sætter æggeuret på plads og sletter deres navne på tavlen. De har været ude at sjippe. To af pigerne fra sofaen udenfor kommer ind. De sætter et kryds på Ugeskemaet og finder den næste opgave i skuffedariet. Jeg går stille rundt og ser, hvad eleverne laver. En enkelt gang hvisker jeg til en gruppe ivrige børn, at de skal huske at finde deres hviske-stemmer frem, så de ikke forstyrrer de andre.

Jeg har ikke så mange elever i klassen i dag, kun 24. Jeg mangler de fire, som er ved at forberede deres fremlæggelse sammen med skolepædagogen. I morgen skal vi alle se og høre, hvad de har fundet frem til i deres undren over et emne. Jeg ved fra pædagogen, at de også har været i fuld gang på fritidshjemmet og hjemme, for at blive færdige. Men det er først i morgen. Jeg ser på mit ur. Jeg klapper tre gange, og al summen forstummer. Det er tid til frokost.

1. PRÆSENTATION AF EN IDÉ

“Formålet med at undervise et barn er at gøre det i stand til at klare sig uden sin lærer”

Elbert Hubbard

Ugeskemaet er en helt ny måde at organisere undervisningen på – en revolution af folkeskolen. Det er det, fordi den gør op med folkeskolens traditionelle skemastruktur med én klasse, én lektion, ét fag og én lærer på et fast tidspunkt hver eneste uge hele året. Det er en ny måde at tænke undervisning på, hvor eleverne arbejder på en måde, der i langt højere grad ligner den, de vil møde senere i livet.

Ugeskemaet går kort fortalt ud på, at alle de opgaver, eleverne skal lave i løbet af ugen, står i et afkrydsningsskema. I begyndelsen er opgaverne ens for alle, men ret hurtigt kan skemaet bruges til at differentiere, så der er forskel på, hvilke opgaver eleverne skal lave. Nogen er hurtige, andre mere grundige, og børn med særlige behov kan tilgodeses.

Du afsætter et passende antal timer, som jeg kalder for Ugeskema-timer. I de timer bestemmer eleverne selv, i hvilken rækkefølge de vil løse opgaverne på Ugeskemaet. Et vigtigt element er at integrere kammerathjælp før voksenhjælp. De skal spørge hinanden, inden de inddrager dig. Hvis en elev alligevel behøver din hjælp, sætter han sin navnekreds op på tavlekanten og fortsætter med en anden opgave fra Ugeskemaet. Barnet skal ikke sidde inaktivt og vente på, at du kommer forbi og svarer på spørgsmål. Alle ved hele tiden, hvad de skal, og hvad der forventes af dem. Det giver ro.

Eleverne oplever den frihed, at de kan bevæge sig rundt i Ugeskema-timerne, hvis de viser det hensyn ikke at forstyrre kammeraterne. De skal lære at liste og hviske. Hvis de har brug for at løbe, sipse eller lege, er det i orden at gå udenfor. Det er også en af opgaverne på Ugeskemaet. Der er ingen lektier, men de må gerne tage opgaver fra Ugeskemaet med hjem. Alle elever har individuelle arbejdsbøger, som de må lave lige så meget i, som de har lyst til.

Der er kun en halv times tavleundervisning om ugen, hvor du gennemgår noget nyt. Alle sidder på gulvet og lytter intensivt, fordi de ved, at de kan komme i gang med det samme, hvis de får fat i så meget som muligt. Blandt eleverne er der også stor prestige i at komme med i en Undregruppe, hvor de sammen med pædagogen i en uge laver et projektarbejde med fremlæggelse for resten af klassen.

Elevers egne mål kan også implementeres i Ugeskemaet. Du hjælper selvfølgelig barnet til at opsætte handleplaner og delmål som enhver anden coach. Derefter er eleven selv meget motiveret for at nå sine egne mål. Når børnene er i gang med forskellige mål, lærer de også noget forskelligt og kan dermed bedre hjælpe hinanden.

UgeskemaRevolutionen kræver, at du som udgangspunkt har tillid til, at eleverne kan en masse selv. Gevinsten er, at det giver øget selvtillid og selvværd hos eleverne. Når eleverne arbejder med Ugeskema, kommer de til at opleve en høj grad af frivillighed og motivation. Det betyder, at eleverne laver langt flere opgaver, lærer mere og bevarer den naturlige lyst til at lære.

Hvis eleverne skal arbejde anderledes, betyder det også en anden lærerrolle. Du kan fortsat bruge det undervisningsmateriale, som du plejer – det er selve organiseringen af undervisningen, der bliver anderledes. Med Ugeskemaet får du frigjort tid og energi, som du kan bruge der, hvor behovet er størst.

Skolen kan være et fantastisk sted, og det er ikke lovgivningen, der begrænser mulighederne. Folkeskoleloven og Salamanca-erklæringen har mange flotte hensigter om at have det enkelte barn i fokus og er fyldt med begreber som undervisningsdifferentiering, rummelighed og inklusion. For en lærer, der underviser traditionelt med en fælles gennemgang ved tavlen, og hvor eleverne laver det samme samtidigt, er begge dele ikke kun svært og uoverskueligt – det er umuligt. De fleste af os vil rigtig gerne leve op til forventningerne – men der er langt fra teori til praksis.

Hvis du er en af dem, der bliver træt helt ind i maven, når du hører alle de fine ord, så sidder du nu med en bog i hånden, der kan give dig svar på, hvordan det hele kan lade sig gøre. Og nej, det er ikke flere fine ord og systemer. Det er en simpel bog om, hvordan du i praksis kan organisere en undervisning, hvor både du og dine elever får en bedre undervisningssituation. Ugeskemaet gør, at det bliver muligt at undervisningsdifferentiere, også selvom der er 28 elever i klassen – og samtidig inkludere elever med særlige behov.

Som lærer får du tid til den enkelte elev. Du får ro til at undervise. Forældre og børn er glade og tilfredse, og det er ikke en uopnåelig ønskedrøm. Jeg har selv praktiseret det i 12 år.

Selvom der er tale om en revolution, behøver du ikke at ændre alt fra den ene dag til den anden. Du kan indføre UgeskemaRevolutionen i små bidder og i den takt, der passer dig og eleverne, og du vil opleve en lettelse for hvert skridt, du tager. Allerede efter kapitel 3 er du i gang.

